

Camelion Propinațiu

Puii păsării cu clonț de rubin
pe urmele poetului Nicolae Labiș

Camelian Propinațiu

**Puii păsării cu clonț de rubin
pe urmele poetului Nicolae Labiș**

EDAGO 2006

*Pasărea cu clonț de rubin
s-a răzbunat, iat-o, s-a răzbunat.*

*Nu mai pot s-o mângâi,
M-a strivit
Pasărea cu clonț de rubin,*

*Iar mâine
Puii păsării cu clonț de rubin,
Ciugulind prin țărână,
Vor găsi poate
Urmele poetului Nicolae Labiș
Care va rămâne o amintire frumoasă...*

1. Nicolae Labiș, un geniu obligat

Da, suntem în Balcani și am văzut idei.

Nicolae Labiș

* 10 decembrie 1956. Versurile dictate lui Aurel Covaci în dimineața de după răzbunarea păsării cu clonț de rubin sunt ale unui mare artist care știe că nu este deplin exprimat, ci doar a săvârșit o misiune sfântă, academică și neacademică, de buzdugan, a lăsat o *amintire frumoasă*.

* Alexandru Andrițoiu către Dorin Tudoran, 18 decembrie 1976, comemorare 20 de ani după: "cred, cu tărie, că Labiș este poetul care a întins acea punte de aur, acel ligament de lumină, fără de care poezii de azi nu s-ar fi împlinit atât de repede și de pregnant".

* Cine vrea să scrie un eseu despre frumoasa amintire lăsată de genialul poet, al cărui destin tragic este privit în lumina unor noi marturii, trebuie să urce cu flori în tramvai și să se gândească la ce va fi spus Eugen Simion, că poetul "reprezintă în poezia românească mitul rimbaldian al poetului adolescent", este "buzduganul unei generații", că "*Marină* arată în ce sens ar fi evoluat poezia lui Labiș. Dar atât cât este și cum este, poezia lui este excepțională și reprezintă (...) prima încercare pe care o face poezia tânără românească în deceniul al VI-lea de a-și regăsi puritatea și demnitatea."

Ceea ce se tâlcuieste așa: că e indispensabil, dar că mai poate să aștepte până se vor lărgi suficient manualele școlare ca să încapă în ele și poezie lirică, nefilologică.

* Sub semnul arghezian al blestemelor. Să predai limba română ca pe o limbă străină, ca pe o ustensilă a comunicării. Fără acces la capodoperă. Școala nu mai este atunci Cabinetul Biblioterapeutic.

* Casa Poporului, ca un uriaș tramvai cu mârtoage norii. Ci Labiș chiar a priceput ceva din marxism (Cf. Portik, 179) când vorbea la radio despre creșterea în trepte dialectice a lirismului său: nivelul senzorial (războiul, seceta), cunoașterea (biruind dogmatismul și birocrăția), nivelul etic.

Deci va urma: *Lupta cu inerția*, "împotriva viciilor care înfrânează progresul", "birocratizarea și sinuciderea etică".

Urmarea: Casa Poporului strivindu-te! Cine te crezi?

* Labiș bețiv? Afemeiat?

Dar dacă brava, dacă făcea pe nebunul și ascundea *altceva*? De pildă, șlefuirea manuscriselor, zgribulit, la Palatul Telefoanelor, neavând casă. Plus drumuri la biblioteci sau întâlniri cu prieteni reacționari, ca la Iași..

* Fără de locuință într-un oraș impropriu pentru lirism. În locurile de înoptare deconspirate, proscrisul Labiș e hărțuit de sectorist. Odată sare pe geam și, de ziua lui, în 2 decembrie schioapătă. Puțini au rămas prietenii poetului.

* Prima sa problemă: circulația valorilor. Adică nu doar cele 364 de pagini de la 1952 din *Probleme ale literaturii noi din R. P. R.*, adică Mihai Beniuc plus Ov. S. Crohmălniceanu și un roman al industrializării socialiste, Sergiu Fărcășan, Mihai Gafița despre romanul luptei tractoriștilor, Paul Georgescu, Nestor Ignat și frumusețea vieții noi, Silvian Iosifescu aflat pe drumul înfloririi gospodăriei agricole colective, Dumitru Micu despre epopeea marilor transformări, un Sorin Mladovean laudând pe Istvan Horvath (pentru *Brazdă peste haturi*), Mihai Novicov pe Dan Deșliu, Traian Șelmaru pe Mitrea Cocor și Ion Vitner pe existențialistul A. Toma.

Ci reconstituirea Bibliotecii Naționale, adică micul tramvai părăsit pe Canalul Dâmbovița, batjocorit de Matrioșcă și Partid fără a i se simți lipsa nici astăzi, când Puii păsării cu clonț de rubin ciugulesc în țărână mitul icaric după Cupa Campionilor.

El caută și găsește pe la anticarul Radu Sterescu și, desigur, pe la alții, poate și la reacționari: Eminescu (ediția A.C.

Cuza, 1905), Blaga (*Spațiul mioritic*), Călinescu, Arghezi, Cotruș, Panait Istrati (*Spovedania unui învins !*), sfinții decadenti și chiar divinul Kant.

Mocan descurețe, Labiș pătrunde și la Biblioteca Academiei, cerând Merejkovski, Blaga, Papini al lui Mircea Eliade și alții ce se notează, vezi bine..

Era inițiat și în artele plastice. Avea mulți prieteni și desena el însuși. Cât despre muzică (Beethoven la picupul hodorogit al Școlii din Kiseleff), măcar ca versuri lirice, iarăși compunea el însuși.

* Reconstituire funcțională abia la Aurel Covaci, biblioteca de vreo 4000 de volume, să-i zicem Biblioteca Primus, căreia Securitatea îi ia totul, totul, abia ezită să-i ridice doar cărțile lui Troțki (împrumutate prin Titus Popovici de la baronul Maurer!).

Câte versuri labișiene rătăcite prin cele cărți!

Cu tramvaiul 13 de la Colțea până la stația Rodnei, a doua după Poșta Vitan. Întâi cârciuma Muntenia, apoi se făcea la stânga pe strada Miletin de vile liniștite, viță sălbatică, crizanteme, tufănele mov, trandafiri în rond la vila nr 14.

Ceaușescu a demolat imobilul, dar confiscând din averile plutocrației Puii păsării cu clonț de rubin ar putea reface o Casă Memorială de interes european.

* Dar cât avansase Nicolae Labiș în autoeducația intelectuală?

Răspuns: până la o finețe de altitudinea Păltinișului! Ca atunci când i se confiscă noului Eminescu un Kant, din vechiul BPT antebelic și exemplarul nazist e predat la însuși Beniuc, gauleiterul Uniunii și stăpânul Școlii de Publiciști din Kiseleff.

Gluma lui Labiș, când relatează prietenilor perdaful încasat, e a unui geniu obligat Imensității și Pantheonului, conștient de sine, și a unui intelectual de profesie:

"Situația nu-i chiar așa de gravă cum vă închipuiți. Tocmai așa am scăpat de urmări, deoarece Beniuc a spus că mă țin de prostii.... Însă nu pentru ce credeți voi, ci pentru altceva. I-a zis

turnătorului să-mi comunice că să-mi fie rușine dacă eu, cu inteligența mea, am ajuns atât de jos încât să-l citesc pe Kant... în ediția asta populară. Mi-a trimis vorbă să trec cât mai curând pe la el să-mi dea o ediție mai faină decât asta.

(...) Pe dracu. Am visat, măi!!! (Portik, 38)

* Odată scrisă *Moartea căprioarei*, drumul imediat la București, în nădejdea că fiind cenzorii în vacanța de vară, se va trece mai ușor prin strunga cenzurii.

* Omul este o vită care produce de la sine spiritualitate, plătit sau neplătit, televizat sau netelevizat, cu voie sau fără voie de la Matrioșcă, Securitate sau Partid.

Avem, va să zică, o mare și puternică literatură a anilor 50', una și indivizibilă, ea s-a produs cu necesitate de fier și tot ce ne trebuie este cadrul legislativ și voința politică să o mutăm din Biblio-Penitenciar în Biblioteca Națională.

* Documentarea poetului merge până la capăt:

Auzi! Să bea în R.P.R., cu o femeie, *absint!*

"... la un restaurant care acum nu mai există. Se numea "Macul roșu" și era situat în spatele parculețului de pe Calea Victoriei, peste drum de Casa Vernescu. Acolo am băut împreună absint. Sticla era originală și gustul acela amar de pelin l-a inspirat și mi-a dedicat o poezie numită *Tui*, scrisă elegant cu penița, așa-i plăcea." (Stela Covaci, 256)

* Există un Labiș ascuns.

Ar trebui angajați scotocitori externi, euroatlantici, să caute toate operele literare confiscate de Securitate. Cert e că Labiș pierdea, sau i se furau, inclusiv de către filaj, caiete cu versuri.

* Altminteri vesel, șugubăț!

Pe unul suspectat de el că fie toarnă, fie influențează pozitiv tineri poeți, fie intoxică cititorii despre autori pe care i-a

cunoscut el, insistând cât au fost de bolșevici, îl torturează astfel:

"Vreo două ore, mașina ne-a tot plimbat prin oraș și-n acest răstimp Nicu mi-a recitat de pe tot felul de hârtii scoase din buzunare o sumedenie de versuri, și numai cu tentă revoluționară, pline de patos patriotic. I-am cerut să-mi transcrie măcar una pentru ziarul din Valea Jiului."

Aceluiași naiv periculos, când, intrând pe neașteptate în dormitor îl va fi surprins citind Panait Istrati - "Spovedania unui învins", pe care abia apucă s-o ascundă sub pernă, Nicu începe a-i dondăni niște picioare metrice care chipurile ar fi fost schelăria pentru o grandioasă construcție, convingându-l să se jure că Nicolae Labiș "fenomen rar, și în vis era obsedat de marea sa dragoste – comunismul".

(Așa prețioasă caracterizare, este desigur preluată cu zece mâini în sinteza semnată Tomozei, însărcinată cu fixarea imaginii poetului în mica RO-eternitate.)

* Dar poate că nu e mai mare crimă să scrii despre Partid, ca să poți publica *Moartea căprioarei*, decât să demitizezi pe Eminescu și pe Ștefan cel Mare (în plin dezastru ne-unionist) contra vreunei invitații la vreun simpozion UE.

De remarcat superioritatea activiștilor asupra scriitorilor: Comitetul UTM al Raionului Stalin nu le confirmă excluderea poetului pentru o mușcătură!

* Iar *Primele iubiri*?

Lucia Boroianu (auzise la Fălticeni de pățania cu Doina Ciurea?), Doina Sălăjan, Elena Dragoș, surorile Cortez, poate Stela Covaci (care scrie, 257: "Nu-i venise încă succesul la femei, dar în mod cert acest moment ar fi venit mai târziu, când fizicul i s-ar fi maturizat iar gloria i-ar fi evidențiat aura. În privința fetelor avea candoarea și timiditatea unui puștan: le săruta pe furiș părul sau obrazul, le ținea de mână și le recita din poeziile proprii strofe potrivite acelor clipe."

* Mda, era Nicolae Labiș, până la un punct al urii – justificate! – față de plutocrația română, *marxist*, dar nu ajunsese

proletarul fără creier, fără rațiune, siluetă, al lui Eisenstein. Lui Eminescu chiar i se lăuda că n-a purtat vreodată șapca leninistă:

*Iartă-mă, bătrâne prieten, că nu mi-am scos șapca în fața
ta,*

Dar fruntea mea n-a cunoscut șapcă...

Era, dimpotrivă, țăran, țăran de munte, necolectivizabil, pandant liric al prozaicului, țăran de câmpie, Marin Preda.

* Este firesc să recunoști într-o poezie tânără Eminescu, Arghezi (și prin acesta Baudelaire), Barbu, Blaga, Bacovia, Esenin, Poe, Rimbaud...

E însă mai puțin obișnuit să descoperi prevestirea poeziei viitoare. Cum zicea și Nichita Stănescu:

*Nemișcat dansam, și-n mine
Ea-n același trup dansa,
Se sorbea în lungi dulbine
Ori în trâmbțe se-asvârlea:
Era rupere barbară
Dinăuntru în afară,
Izbucniri de fum și sori –
Și-n tenebrele cețoase
Cred că fața-mi lepădase
Linii, curbe și culori.*

* E pe aici, în astă matcă, cam prea lirică, blestemat de lirică, și o simțire ca a lui Marin Sorescu, în *Secetă*:

*Soarele a băut râul
Valuri străvezii de căldură aduc
Aminte de valurile unui mort
Au rămas bolovanii
Au rămas rădăcinile
Au rămas scheletele albe ale celor înecați
Plouă*

*Cerul s-a înduioșat.
Mâine albia din nou va fi plină
Vor rămâne la fund bolovanii
Vor rămâne la fund rădăcinile
Vor rămâne la fund scheletele albe
Ale celor înecați
În ochii mei persistă groaza
Când râd va seca din nou
Vor fi aceiași bolovani
Vor fi aceleași rădăcini,
Vor fi mai multe schelete.*

* Cred că nu se aștepta la o resurecție a lirismului, căci vârsta de aur s-a dus. Cum și vârsta de argint. Iar oamenii vârstei de bronz sunt exacti ca niște roboți. Nu mai e loc pentru afecte. E mai rău cosmic decât pe timpul lui Esenin:

*Vedem luna sferică, aridă, reală,
Fără ochi și obraz*

Și fără beteală. (Vârsta de bronz)

Ci numai amorul ne mai poate trezi stocitul fior liric:

*Câteodată totuși, în nopți cu nouri limpezi,
Când flăcări verzi pe sârmă înșiră ultimul tramvai,
La luna astronomică privim sfioși, alături
De fata caldă și cu păr bălai.*

Sintagma *luna astronomică* este pustiitoare.

* Pentru unii critici, Labiș este greu de evaluat din cauza perturbației produse de accidentul biografic.

Pe lângă clasarea acestui mister al lichidării prin formula „moare în urma unui stupid accident de tramvai”, bine este atunci să avertizezi că „absolut toate referirile încărcate de emoție la poezia celui atât de timpuriu răpus sunt o poveste

frumoasă cu iz mioritic, o poveste în ritmul căreia glasul aprecierii critice tace”.

Ceea ce este un îndemn la a nu mai citi către Puii păsării cu clonț de rubin.

* Mircea Tomuș: "poezia *Omul comun* poate fi considerată drept piatra unghiulară a poeticeii lui. De aici pornește și se desface principalul ei inventar tematic, din imaginea dublată a copilului și adolescentului, greu de recunoscut și totuși aceeași ființă, tema degradării treptate a idealului în real”.

Cam asta era și sarcina herculeană pe care o avea Nicolae Labiș: cum să faci din homosapiensul comun o ființă lirică.

Înțelegând, devenea un geniu obligat.

* Tot Mircea Tomuș a ales să scrie așa, ca mulți alții: *Moartea căprioarei* „nu este elegia expierii unui suflu de viață într-o atât de curată și perfectă întruchipare, ci reacția supravegheată cu luciditate, care transformă pe copil în matur. Din idilic companion al animalelor în paradisul terestru al copilăriei, ființa umană devine vânător crud.”

Nu, nu rezultă din această poezie că nu ne putem apăra copilăria: Țumpi a făcut-o.

* Nu au putut pricepe occidentalii suferințele răsăritene până când a venit Soljenițin, cu experiența sa didactică, de prof de fizică și a înțeles că lecția se zidește pe temelia pre-existentă. Gulagul nu putea fi prezentat decât ca un fel de Holocaust.

Așa putem prezenta noi academiilor europene pe Labiș ca pe un mare Rimbaud.

În plus, mai are și avantajul că poate fi dat drept marxist.

Da, Viitorul e al lui Labiș, pentru că intrăm în UE.

Din inexistența unui partid comunist parlamentar vom avea mari necazuri, vom suferi presiuni.

În consecință, cu aceeași necesitate de fier, aceiași funcționari canonici care l-au dat afară din manualele școlare, aceiași îl vor rebăga explicit în programă.

2. Nicolae Labiș a fost tras de palton?

N-o să mă oprească nimeni să strig până la moarte că suntem cu toții niște jigodii care nu am îndurat încă atât cât am fi meritat pentru decăderea și abjecția noastră...

Cezar Ivănescu

* Sinuciderea este exclusă. Poetul se pregătea să plece la Mălini sau la Imré Portik, la Covasna. Depresiunea psihică a proscrisului nu era la apogeu cât se mai găsea o balerină mămoasă și pentru el. Și nu una oarecare, ci una de așteptat la Nistru, tocmai Rusoaica!

* Semnificația *Luptei cu inerția*. De ce toți cenzorii, în 12 ani ajunși la profesionalismul lecturii printre rânduri, refuzau să accepte acest al doilea volum de versuri lirice labișiene, cu semnificații clare.

Era clar ce era clar: cel ce merita asasinat de Matrioșcă și Partid se lupta cu inerția în sensul că pe când până și abia dezghețata URSS se liberalizează, inerta Românie a lui Dej rămâne perpetuu stalinistă.

* Gheorghe Tomozei, după impactul cu imagologia pătrunsă la noi după 1989: "Labiș este primul poet dizident român. (...) El anunța o ruptură feroasă între poezia și ideologia momentului. Mai mult ca sigur că pușcăria nu i-ar fi fost departe."

* Marin Ioniță: "Poeții au, de obicei, construcții fragile, adeseori probleme de sănătate, se simt vulnerabili, își fac complexe. Labiș părea construit pentru o sută de ani și mai bine. Era cel mai echilibrat dintre noi. Printre atâția inși care simulau suferințe sau și le stimulau, din dragoste sau de ordin existențialist, el era optimistul incoruptibil. Nu l-am auzit niciodată să se plângă că-l doare ceva. Nu l-am văzut niciodată căzut în melancolie."

* Ca și Paul Goma, cei din lotul Nicolae Labiș puneau cu hotărâre problema Basarabiei.

* Asasinat politic, ca Foriș sau Pătrășcanu. Ca pe un marxist care *gândește*. Cel mai periculos! Automat deviaționist. Și dotat, dotat. Un exigent:

"Domnule Paul Georgescu, ce se întâmplă în țara aceasta, în lagărul acesta și ce faceți dvs. ca lucrurile să se schimbe?"

Altminteri, ce mai Iliescu ar fi ieșit din Labiș! La câtă carismă!

Dacă... Dacă n-ar fi fost atât de poet.

Plus ușurința de a cuvânta în public, plus arta de a învârti de mic clișeele, cum în această "chemare" emanată dintr-o teză școlară:

Tovarăși făuritori de viață nouă!

Am pășit, atunci când ne-am înscris la școală, pe un drum greu, dar luminos, care duce spre propășirea patriei noastre. Să-l parcurgem!

Să zdrobim între pumnii noștri puternici mârșavele încercări ale dușmanului de a ne abate de la țelul nostru.

Trăim o viață nouă și fericită.

Nori grei amenință din întunericul apus pacea și fericirea noastră. Dulăi bine hrăniți, tolăniți pe grămezi de dolari în zgârie-norii Americii, își latră setea de sânge... Împotriva lor se ridică ca un zid uriașa voință a Uniunii Sovietice, uriașa voință a popoarelor. Să ne alăturăm acestei voințe!

Să ne manifestăm dragostea de pace! Ea va pătrunde prin ușile captușite ale ațățătorilor.

Să tremure călăii omenirii!

Sunt convins că pe Țumpi expresia *dulăi bine hrăniți, tolăniți pe grămezi de dolari în zgârie-norii Americii* îl va fi amuzat grozav.

Și mi se pare imposibil să nu fi observat efectul stilistic obținut din prescurtarea lozincilor: *să-l parcurgem până la*

capăt! devine dubitativul *să-l parcurgem!* iar *ațâțătorilor la un noi război* se reduce la dubiosul *ațâțătorilor!!!*

Drumul spre ambiguitățile lui A. E. Baconsky, despre ascuțirea luptei de clasă, larg se deschidea din start și pentru Labiș, cel tot atât de iubitor de multă carte, cum și rezultă din proiectul pentru *Vârsta de bronz*: "*față de caracterul caracatițat al lui Andrei, Ștefan insuflă duritatea și severitatea unei statui de Rodin*".

* Labiș – "poetul făgăduinței geniale", cum l-a numit Zoe Dumitrescu Bușulenga.

* Doamne, cât am decăzut! Dacă se vor întoarce bolșevicii între Casa Scânteii și remorca sa, Casa Poporului – și nu e tocmai exclus, dacă se va ajunge vreodată să fie trei săptămâni benzinăriile bucureștenilor temporar închise – staliniștii nu vor mai simți imboldul de a face școală de literatură, pentru că literatura de mult, de la 13-15 iunie 1990 încoace, nu mai e *funcțională* ca economia de piață, nu-și mai achită dările către suflet și nu mai poate fi folosită nici pentru tiranie, nici contra ei, deoarece tineretul moare sau îmbătrânește (ceea ce-i tot un fel de pieire dacă e să te iei după ce zicea Heidegger lui Freiburg, cum că, cu timpul, ființa se desființează) fără să mai lectureze producția noastră de carte pentru târguri și expoziții.

* Bucureștenii văzuți pe suprema esplanadă a lui Kutuzov: "era dimineață și pe aleile cu umbră groasă, scursă pe pavaj, treceau perechi îndrăgostite, oameni, căței, gâze."

* Raiua Bucurescilor sfințită de Nordul eminescian: "era o seară de sfârșit de noiembrie, cu umezeală și pâclă împrumutând Capitalei o înfățișare fantastică, nebalcanică."

* *Moartea căprioarei* a vrut să arate cetățenilor pericolul la care se expun tolerând ei Romlagul lângă cetate contra niște mâncare mai bună decât lăturile din gamele.

Este compromisul uciderii din motive culinare nu a unei vârste, ci a Lirismului!

A vorbi de desprinderea de copilărie, cum susțin o grămadă de meditari, are consecințe logice incontrolabile, căci rezultă că ar fi firesc ca călătorul cu tramvaiul, homosapiensul, de îndată ce se mai maturizează, să se obișnuiască a practica crima, delatiunea și ticăloșia mărunță ca pe un mod de a fi etern natural.

Dar a vorbi de tolerarea Romlagului cu prepeleci și puști e a atenționa că acolo a fost experimentat pe viu (și pe mort) cât se rezistă fără alimente.

Deci asta a vrut să pre-zică Labiș, că o să ne bage Ceaușescu rații, perfect conștient că nu moare nimeni din asta și că o să se încoloneze toți, deoarece paaartidul s-a folosit de sistemul concentraționar pentru pilotare.

* O prietenă apropiată a poetului, Gloria Barna, spunea după moartea lui Labiș că, dacă el mai trăia, probabil ar fi fost arestat ca și ea de către autoritățile comuniste.

Iar el stă în gazdă la Aurel Covaci al cărui tată ESTE la Canal, pentru 5 ani, ca și al meu, fără sentință . (Covaci nu declarase la facultate și e neclar dacă l-a avertizat pe Labiș că poate fi supravegheată Biblioteca Primus.)

* Cred că dacă Labiș ar fi scris, în epoca de colectivizare forțată și de industrializare pe baza capitalului jefuit de la țărani, vreun *Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane*, și manuscrisele ar fi căzut în gheara Comandamentului de apărare a intereselor nomenclaturii, decizia accidentării lui ar fi fost posibilă.

Anul 1956 a fost un an de groază pentru bolșevici.

Iar la 1989 la noi, încă se mai comanda la Timișoara: "Trageți, băi tâmpiților!"

* Marin Ioniță, despre tentația poeziei filologice acceptabile ca nepericuloase operativ de către Matrioșcă și Partid:

"Labiș îmi citise o dată, pe un buștean din fundul grădinii Școlii de literatură, *Balada căpcăunului*. Era vorba despre un uriaș care vârase în colivie o mulțime de păsări. Iar ele, în loc să protesteze măcar, îi ciuguleau bucuroase firimituri din palmă și-i cântau osanale, mulțumindu-i că le-a luat sub ocrotirea sa.

Mărturisesc că nu i-am înțeles tâlcul. Ceea ce l-a pus pe gânduri. Dacă nici eu nu m-am priceput, câți aveau să priceapă? De fapt, aveam de-a face cu o parabolă. Sau cu o fabulă cu morala inclusă. În care căpcăunul uriaș era Stalin, ce întruchipa imperiul sovietic, iar prin păsări trebuia să înțelegem popoarele și țările subjugate.

S-o publice sau nu? Asta era dilema. Că nimeni nu-i înțelegea dedesubtul însemna că totul este în zadar. Dar dacă i-l înțelegea cine n-ar fi trebuit, treaba devenea periculoasă. N-am știut ce sfat să-i dau. Nu știu dacă a dat vreodată poezia la tipar. Dar în cercuri din ce în ce mai largi aceste versuri circulau în manuscris sau din gură în gură ca o producție folclorică.

* De prin 1955, fronda vestimentară. Labiș se îmbracă numai în negru și apare așa în redacții, la UTM, cu bluză, pantaloni și cizme negre, ca un fascist.

* Un Ștefan Gheorghiu (activist la secția propagandă și agitație a C.C. al P.M.R., care monitoriza Școala de Publiciști): „Notă privind o serie de lucrări literare în care se manifestă tendințe ideologice străine. Pct. 5. La începutul lunii ianuarie 1956 «Scânteia tineretului» a publicat poezia «Moartea albatrosului» de Nicolae Labiș, poezie îmbibată de un spirit demobilizator. În această poezie era opus simbolului albatrosului ca vestitor al revoluției și a trezirii maselor la luptă un albatros ucis cu aripa frântă și murdărită de noroi. Șt. Gheorghiu, 15.II.1956”. (Arhiva Istorică Centrală, Arhiva P.C.R., secția Propagandă și agitație, dosar 9-1956, pp. 63-64).

* Constantin Ciopraga: Citarea lui Maiakovski, altădată, demonstra intenția adâncirii într-un prezent răvășit care-și căuta forma de expresie. Foarte puțini știu însă că în 1952 un număr

din *Iașul literar* fusese retras brusc după publicarea unui Labiș disident. Textul incriminat era o parabolă, un montaj subversiv: cineva a legat cu o sfoară piciorușele unei păsărele – zicându-i: „Ești liberă! Zboară păsărică!” *Lupta cu inerția*, titlul volumului său postum (1958), e un titlu-manifest; pagini de circumstanță (umanism, regenerarea, viitorul) și altele explicitează grandilocvent imperativul vieții, la care chema cel așa de curând dat morții.

* Există oameni care cred că Nicolae Labiș a fost asasinat de bolșevici, oameni care nu cred că un poet putea avea asemenea onoare și – copleșitoarea majoritate – oameni cărora puțin le pasă de poezie, deci și de propria lor moarte, dar de a altora!

Dacă a fost împins sau nu sub tramvai, în caz că adevărul s-ar decide la vot și s-ar aminti, cu rânjete, de chefurile de la Capșa și, făcând cu ochiul, de plecarea cu balerina, mai existând și imaginea de alcoolici excentrici creată cărturarilor noștri, soluția mersului în zigzag până sub roți sau a răsucirii în formă de rotație pe scară până sub tramvai ar fi lesne acceptate, chiar subliniindu-se valoarea educativă a cazului.

* Ce nu a apucat a spune Nicolae Labiș sorei sale. Margareta, înainte de a fi acoperit de viu de edenul floral? Că mai avea manuscrise ascunse?

* Se spune că mai bine să scape o grămadă de vinovați decât să se certe un nevinovat. Și cum probe orbitoare nu sunt, de ce să mai tulburăm odihna morților din 22 decembrie 1956 și 16 mai 1980?

Da, dar un Nicolae Labiș, un Marin Preda sunt *ultimul* mare poet țăran și *ultimul* mare prozator țăran!

* Ce stare de spirit în ce privește Matrioșka și Partidul? Un Dej făcând politică mondială! Promițând că după ce în R.P.R. – cea mai sigură republică sovietică – se vor fi extras

toate datele din Imre Nagy, eroul va fi redat tovarășilor maghiari pentru a-l spânzura.

De limbă!

Puteai lăsa un pârlit de tânăr poet să te destabilizeze?

* Se răsculase Budapesta și, la 30 octombrie 1956, Biroul Politic al P.M.R. constituie Comandamentul general (stavka) din Bodnăraș, Ceaușescu, Drăghici și Sălăjan, paragraful 8 al protocolului 58 amenințând poporul cu moartea:

"Comandamentul general va avea dreptul de a lua orice măsuri – acolo unde se ivește necesitatea în vederea ordinii – inclusiv dreptul de a ordona deschiderea focului dacă este necesar".

* Ceea ce azi nici nu ne vine a crede, pentru că noi, Puii păsării cu clonț de rubin, nu mai citim poezie lirică și nu ne mai poate instiga vreun poet să facem nebunii!

* Ci Ion Iliescu, secretar al C.C. al U.T.M și președinte al Uniunii Asociațiilor Studențești din R.P.R., însărcinat cu a intimida studențimea, nu-l mai avea în subordine pe Nicolae Labiș, să se ajungă la vreun compromis cu Matrioșka și Partidul!

* BIBLIOTECA de vreo 4000 de volume formată cu Aurel Covaci, care cunoștea deja vreo 8 limbi. Aici era un adevărat Centru de Informații, al posibilei Rezistențe bucureștene împotriva bolșevismului demolator de biserici. Covaci știa poloneza și, ca ardelean, maghiara. (În Romlag, va învăța și germana, profesor fiindu-i Petre Pandrea.)

Dar Labiș se descurca și singur: de prin 1955 își procura de la ambasadă numere din "La Pologne", pe care nu numai că le răspândea, dar adăuga și un, atât de riscant în R.P.R., *Bravo, polonezilor!*

Pe neîncălzitul perete, trasate ca la Weimar, siluetele lui Covaci și Labiș (conturul umbrelor) cu inscripția heraclitiano-getică a lui Labiș: **TRECE ȘI ASTA!**

Pe altul, atârna celebrul poster cu Tito și securea, păstrat de Labiș cu ostentație, deși Matrioșka și Partidul au îndreptat această oroare, ceea ce am și informat organele superioare.

* Nu vom avea toate probele că a fost ucis. Există antilabișieni care dacă le-ar găsi, le-ar distruge. Cert este însă că poetul Nicolae Labiș a făcut tot ce trebuia ca să fie lichidat.

* Ci tatăl poetului, convocat în chiar toamna 1956 la București, la partid, și sfătuit "relativ amenințător" de securitate să exercite influență pozitivă, n-a reușit să-l convingă să treacă de la un lirism subversiv la comoda poezie filologică.

* Prudentul Covaci, probabil avertizat și el să influențeze pozitiv, a început să îl constrângă pe Labiș să nu mai întârzie noaptea pe liniile de tramvai.

* Stela Covaci: *Labiș îmi mărturisise adeseori că trebuie să-și asculte rațiunea și să plece cât mai grabnic din capitală. Ceruse într-o scrisoare către părinți să-i pregătească o cameră pentru un popas mai lung de reculegere. Nu mai avea nici un motiv să rămână în capitală. Fusese dat afară din serviciu [de la *Gazeta Literară*], banii încasați pe primul volum îi cheltuiseră pe toți, era nemulțumit de prima lui cărțuie de poezie, considerând-o drept depășită. Volumul în pregătire, *Lupta cu inerția*, era primit în redacții cu multă reținere. Mereu era sfătuit să facă modificări, să scoată poeziile incomode. În organizația UTM i se propunea excluderea (a câta oară?). După câte știu s-a ținut o ședință de demascare și de excludere chiar imediat după accident. Istoricul literar Alexandru Oprea a luat cuvântul în acea ședință propunând sancționarea poetului muribund.*
(*Timpul asasinilor*, 285)

* Cezar Ivănescu: "Eu am văzut acest caiet cu coperti verzi, în primăvara lui 1962, când am fost dus la Securitate și "tovarășul maior" care voia să mă determine să colaborez cu ei (...), mi-a arătat caietul și mi-a citat versuri care spuneau că

steagul roșu, steagul Diavolului, e o rușine pentru un popor care are tricolorul... Noi știam, tovarășul Ivănescu, că Labiș scrie asemenea versuri, dar am fost discreți, să nu credeți că nu știm să păstrăm un secret!, și-mi arăta cu capul spre Răsărit, cată să vezi, acolo se localiza dușmanul nostru comun." (*Timpul asasinilor*, 49)

* Mare minune dacă nu cumva numitul Labiș Nicolae nu venea la București cu dosar de urmărire operativă gata întocmit de la Iași, unde "în scurta sa perioadă de școlaritate ieșeană Labiș a avut un grup de prieteni "reacționari" (mulți au înfundat pușcăriile politice)" și pe care nu îi uitase din moment ce e atât de necăjit de atacarea *Primelor iubiri* de către tocmai un ieșean, George Mărgărit. (*Timpul asasinilor*, 49)

* Țăran de la munte, au nu va fi întâlnit Labiș și partizani sau evadați cum Ion Ioanid pe cele cărări singuratice?

* 3 noiembrie 1956. Imprudența imprudențelor. Când securiștii ȘTIAU cum s-au pus ungerii pe masacrarea colegilor lor și ce linșaj i-ar fi așteptat dacă se răsculau și românii, la o nuntă de vreo 12 persoane, Labiș cântă "Trăiască Regele" (și nu e prima dată, soluția cu Regele Mihai tânăr era viabilă!).

* Bistroul Café de la Paix, vizavi de Capșa, noiembrie 1956, 10-11 dimineața: Nicolae Labiș, Aurel Covaci, Stela Covaci, Fănuș Neagu... Se discută antisovietic, că tancurile au reprimat Budapesta.

Stela Covaci (Pogorilovschi): "Clocotind, Labiș s-a ridicat în picioare și a început să recite cu "glas mare" *Doina* lui Eminescu, fără să sară vreun rând, îndârjit și riscând plin de curaj consecințele. Oricât a încercat Marga să-l facă să se oprească, nu a reușit. "Ce, mi se interzice să recit din cel mai mare poet al neamului românesc? Poezia *Doina* era absolut interzisă, iar recitarea ei în public însemna ani grei de închisoare. Pe la amiază am ieșit de acolo. Labiș a fost sfătuit să meargă acasă să se culce (nu dormise deloc în noaptea

precedentă). A fost de acord dar numai cu condiția să-l însoțesc eu până acasă. Se clătina, era amețit și l-am refuzat puțin jenată. "Bine, a spus el, atunci plec singur. Vă rog să nu mă însoțească nimeni!" L-am văzut apoi pornind prin mijlocul Căii Victoriei debusolat, printre mașinile care-l claxonau. Pentru o clipă m-a străfulgerat gândul unui posibil accident mai mult sau mai puțin întâmplător." (*Timpul asasinilor*, 276)

* Până acum, cine *crede* că Labiș a fost ucis, citea: Ivanescu, Cezar; Covaci, Stela: "Timpul asasinilor: documente și mărturii despre viața, moartea și transfigurarea lui Nicolae Labiș", Libra, 1997.

Din 2005 încolo, mai are de citit:

Imré Portik: "Hora morții. Consemnări despre prietenul meu Nicolae Labiș", Editura Oscar Print, 2005

Această carte eveniment, acumulată de-a lungul anilor până în 1991, este îngrijită de prof. Florin Diac și este prefațată de prof. Margareta Labiș, care nu adoptă explicit punctul de vedere al acestui mare martor, însă nici nu-l infirmă, mulțumindu-se cu a ne pune la dispoziție un text care schimbă radical imaginea poetului construită de gruparea Tomozei.

În această carte eveniment, descoperim pas cu pas mizeria și izolarea suferite de poet pe măsură ce disidența sa este identificată și maldărul de dosare ezită a înclina doar spre: a) un proces răsunător; b) o lichidare cu avantajul construirii apoi a unei imagini de poet al unui ev aprins de Matrioșcă și Partid.

* După Nürnberg, proiectarea crimelor politice se începe de regulă cu asigurarea protecției călăilor.

Nu prea are sens să mai speri că vom găsi probe despre că a existat *Decizia PMR, UTM, UASCR, D7L (Direcția a 7-a Literatură) și US privind declanșarea derulării scenariului lichidării obiectivului Villon!*

În plus, la noi, nimeni nu mai are încredere că arhivele securității nu au fost deja epurate esențial, sau că cele ale partidului, dacă vor fi deschise vreodată, vor prezenta surprize

mai mari decât niște manuscrise din care să rezulte că Elena Ceaușescu chiar descoperea cu mâna ei noi și noi polimeri.

* De remarcat următoarea bizarerie, (Ivănescu 210):

Pregătisem o pagină literară, mărturisește Irimie Străuț, pentru ziarul "Steagul Roșu" din Petroșani, unde aveam inclusă și o poezie de Labiș. Mergând în tipografie să-i urmăresc apariția, constat că a fost scoasă din machetă. Investigând să aflu de ce, redactorul-șef m-a informat că a primit o scrisoare (?), prin care era atenționat că ar fi bine să evite a-l mai publica. Am fost contrariat de aceasta și, chiar a doua zi (...) tragica veste...

* Versiunea Mioarei Cremene: un *accident* mai dulce, implicând un singur vinovat, securistul de la filaj, adică nu instituția angajatoare! "Labiș avea securistul lui care-l fila, care securist se urcase în tramvaiul 13 prin ușa din față a remorcii și văzând că la ușa din spate a vagonului Labiș șovăia să urce, de frică să nu-l scape din filaj, a sărit din tramvai, s-a ciocnit de Labiș, care din izbitura neintenționată (?) a securistului..." (*Timpul asasinilor*, 86)

* Seara, în 9 decembrie, la Biblioteca Primus, nu e nimic de mâncare. "În seara zilei de 9 decembrie s-a întors devreme acasă înfrigurat, obosit, dar mai ales foarte flămând". (*Timpul asasinilor*, 288)

Pe cec, Labiș, "nomenclaturistul" fără locuință, fără Peleş, fără Poiană Stalin, fără Festival, fără Premiul de Stat, are numai 5 lei, cât o pâine. E la fel de sărac la București precum Eminescu.

Doar că avea mai mulți prieteni sau mai bine zis *avusese*, deoarece Securitatea îi influențase în ultimele luni ale lui 1956 să-l părăsească aproape pe toți.

Nu absint, nu lichior de ouă bea, zgribulit, la restaurantul Dunărea, cu Imré Portik, în 4 decembrie, ci rachiu alb, băutura cea mai ieftină, ca de Moș Nicolae. Prietenului maghiar securist în uniformă îi vorbește *de limbajul său poetic codificat* și îi mărturisește cât este de îngrijorat că stă tocmai la Aurel Covaci,

a cărui arestare ERA AȘTEPTATĂ apropo de tulburările studențești din Universitate.

Pleacă, dar, să ia de la Casa Scriitorilor o friptură comandată telefonic pe datorie mămoasei doamne Candrea.

Dus-întors, cu tramvaiul 13, însemna 2 ore.

* "Covaci l-a așteptat în zadar. În jurul orei 3 noaptea a sunat telefonul. O voce de femeie, cu un accent ciudat l-a întrebat dacă îl cunoaște pe unul LABEȘ și dacă da să vină urgent la Spitalul Colțea căci se află în stare gravă. Când a ajuns la Colțea, femeia nu se mai afla acolo."

* Maria Polevoi, balerină și dansatoare la Ansamblul MAI, născută la Ismail 3 martie 1919, 37 ani (necunoașterea Basarabiei îi face pe unii să o prezinte ca balerină sovietică!!!).

* *Timpul asasinilor* : 25 dec 1956, Maria Polevoi. declară că "a făcut cunoștință cu Labiș la Capșa în seara zilei de 9 decembrie pe la ora 21.00. Labiș stătea singur la o măsuță lângă ușă în cofetărie și bea o cafea. Avea cu el o sticlă de țuică începută pe care a împrumutat-o la cerere și celor de la masa Mariei Polevoi. Ea nu știa cine este. I s-a spus că e poet. Mai târziu Labiș s-a mutat și la masa lor, apoi le-a recitat în românește și în franțuzește. La masă mai erau trei bărbați: un medic, un profesor de canto și un sufler de la Teatrul de Comedie. Sticla de țuică s-a terminat, "a consumat-o mai mult bărbații. Scriitorul Labiș a băut mai puțin", declară Maria Polevoi. S-au mutat apoi la Restaurantul Victoria. Labiș nu avea bani și a vrut să-și amănesteze ceasul *Pobeda*, dar a renunțat. Pe la ora trei noaptea au pornit spre Colțea. După cum a mărturisit apoi unei prietene, Maria Polevoi i-a propus poetului să continue seara la ea acasă, "la un pahar de împăcare". La ieșirea din restaurant ceilalți cu care erau nu trebuiau să bănuiască această înțelegere. Pe trasee diferite au ajuns în Stația Colțea, unde s-au prefăcut că nu se cunosc. Trebuiau să se urce în același tramvai, ea stând pe Calea Călărași. Când tramvaiul 13 s-a mișcat încet, încet din refugiu pentru a intra în stație (culmea, era prima

noapte când se hotărâse ca tramvaiele să circule și după ora 24...) Maria Polevoi zice că a observat îngrozită cum poetul, încercând să urce scara celui de al doilea vagon care se mișca încet, a alunecat între bordură și platformă. Labiș a mărturisit în spital lui Florin Mugur, pe la 11 dimineața în prima zi la Urgență: "După ce am căzut pe linia tramvaiului, am văzut roata venind spre capul meu. Pe urmă ceva mă împingea din spate și roata iarăși se apropia. Asta s-a întâmplat de trei ori".

* Mihai Stoian: "... a încercat să se urce prin față la clasa a doua, dar cineva l-a îmbrâncit și, în ultima secundă, s-a prins de grătarul intermediar, dintre vagoane: țineam ochii mari deschiși și vedeam cum din capul meu izbit de caldarâm ies scânteii. (cf *Moartea unui poet*, 281)

* Plan de accidentare stupidă a Obiectivului Villon

În ciuda avertismentelor repetate primite pe linie de UTM și a încercărilor de influențare pozitivă pe linie de D7L și US, obiectivul Villon se abținează tot mai mult să nu accepte să reziste doar prin cultură, să citească cărți interzise ca alți reacționari inofensivi, sau să treacă de la versuri lirice incendiare la versuri filologice ignifuge.

Precizez că obiectivul Villon nu numai că are carismă la libații cu toate clasele sociale, recitând *Doina* eminesciană, intonând dușmănos *Trăiască Regele!* și cerând tovarășilor sovietici să restituie *Basarabia* de ziua Steliane Pogorilovschi, Alsacie răsăriteană pe care burghezo-moșierimea n-ar lua-o nici dacă s-ar destrăma Lagărul cu tot cu URSS, dar a participat și la întrunirea Complotului de la Biblioteca Primus din strada Miletin, care este lotul complet încă din 15 septembrie 1956 (Nicolae Labiș, Georgeta Naidin, Aurel Covaci, Steliana Pogorilovschi, Gloria Barna, Grigore Vereș, Mihai Nicolae și Vasile Albu), și avem indicii că intenționează "să afle absolut totul despre comunism", în scopul de a devia de la marxism-leninismul corect politic.

Există, în ultimă analiză-sinteză, suficiente piese la dosar ca să fie arestat în orice moment, obiectivul Villon, de profesiune acrostih vertical, în prezent fără ocupație și fără domiciliu, eventual într-un lot mai mare, care e și gata, dar arestările recente în toamna lui 1956 ale unor studenți cu nume neconsacrate (ca Negrea, Derdena, Goma. ș.a.) au generat, absolut surprinzătoare la niște intelectuali români, mișcări de solidaritate, iar în cazul său sunt de prevăzut reacții dușmănoase regimului democrat-popular venite și din partea a numeroși colegi de trudit penița, a cititorilor fideli plachetei sale de debut editorial cu versuri lirice, care face elogiul infidelității conjugale, și a altor simpatizanți, tovarăși ai lui de la libații pe care dă banii poporului și ai părinților, neglijându-și o operă care e de patrimoniu european.

Citez din criticul Lucian Raicu, la care doarme în pat și filologul George Mărgărit, ba chiar, sporadic și obiectivul Villon, după cum a observat sectoristul:

"Manuscrisele originare ale poeziilor sale, curate, preacurate, nu vădesc obsesia, nici plăcerea amară a desăvârșirii."

Dar o complicație mai este și anticiparea că la un proces ar fi dificil de obținut de la acest răzvrătit incorigibil retractările dorite de regizorii spectacolului.

Din aceste motive, nu este indicată nici anihilarea obiectivului sub forma unui act de jaf nocturn ca fiind înjunghiat de unguri ca să i se sustragă ceasul Popeda cu care umblă la el, deoarece se vor naște suspiciuni.

(Tocmai pentru că nu l-a amanetat la restaurantul Victoria, ca să bea conform scenariului, muribundului Labiș i se fură acest ceas de către brancardieri.)

Având în vedere cele mai sus arătate, consider că cea mai benefică soluționare a cazului este aruncarea poetului sub tramvaiul 13, cu legenda că a fost beat și a mers în zigzag și înainte de a se urca din mers, nestăpânind picioarele, la înclinarea corpului său spre partea stângă, laterala vagonului remorcă l-a lovit și victima, în urma loviturii primite, printr-o

întorsătură a corpului în formă de rotație, cade jos între cele două vagoane ale tramvaiului.

Fișă de necesitate de oameni:

Agent 1: îi dă lui Villon o sticlă de țuică (sau alt alcool) și bani de o cafea la Capșa, unde de altfel are a se întâlni cu Agentul 2

Agent 2 (femeie): Atrage pe Villon de la Capșa în Stația Colțea, invitându-l să doarmă la ea... Nu trebuie însă pe refugiu să apară cu el de braț. Îi va justifica că mai vrea și alții să doarmă cu ea, deci că e bine să se prefacă a nu se cunoaște în stație.

Agent 3: îl va trage pe Villon de suman sau de palton și îl va îmbrânci spre tramvai, dar nu pe la botul autovehiculului, deoarece poate sări dincolo de șine neatins, ci immobilizându-l în grătarul dintre motor și remorcă.

Consecințe anticipate.

Ipoteza 1: Dacă obiectivul Villon va fi doar schilodit, el va înțelege acest nou avertisment și se vor mai potoli și alții, pe care pușcăriile nu-i sperie, deoarece sunt tineri și au de unde muri.

Ipoteza 2: Dacă acrostihul crapă, atunci i se vor înscena funeralii scriitoricești de erou al clasei muncitoare și i se va construi o biografie educativă, despre faptul că alcoolul dăunează grav sănătății.

Asupra situației informative menționez că obiectivul Villon a băut toți banii primiți ultimul său "sobor de versuri", iar ca situație operativă menționez că din analiza SWOT rezultă că ca amenințare poetul vrea să plece dintre prieteni, unde putem plasa surse, la țară și nu-l mai putem fila eficient; în schimb, operativ, trebuie exploatată *oportunitatea* că în noaptea de 9-10 decembrie începe a se băga tramvaie pe trasee să circule pentru prima dată și după ora 24 cu schimburi trei, fiind de presupus ca până la mutațiile comportamentale semnificative statistic, să fie puțini cetățeni în stații ale căror declarații să poată fi ușor de obținut în sensul legendei propuse de noi.

Locotenent Achim Moromete

* Pe care proiect se pune la D7L următoarea rezoluție a unui șef de promoție.

Aprob pozitiv, deoarece Dezghețul hrușciovian permite progresul naratologiei. Or, naratologia este o metodă revoluționară care îți permite să folosești în povestire timpul curgând invers sau chiar anapoda.

Or, cum și istoria literară e un simplu text, anticipez că până la 1989 vom scrie fenomenologia lirismului românesc subliniind cum toate purced și cură de la Labiș (deși vor fi destui critici să comenteze că Labiș era "unul între mulți"), iar după 1989 metoda istoriei literare va fi dialectic răsturnată.

În sensul că Labiș nu va mai interesa cum a fost el sau cum o fost cu el, iar metoda nouă va consta, nemaicontând startul, în a sublinia cu putere finișul, adică a expune resurecția lirismului *invers*, cu accentul la celălalt cap, reliefându-se cum converg toate liniile poetice spre ultimul mare poet român, Mircea Cărtărescu.

* În 1956, după Poznan și Budapesta, Matrioșka și Partidul trebuia să raporteze cum luptă contra destabilizării.

De fapt, un simplu telefon. Ce faceți acolo, băi tâmpiților? Dormiți? Luați măsuri răsunătoare!

* Labiș i-ar fi spus lui Portik (p.209): "Nu știu cine a fost. N-am avut timp să mă uit înapoi, pentru că îmbrâncitura m-a proiectat, cu brațele ridicate, pe grătarul între vagoane. Încleștasem degetele mâinilor de o bară a grătarului, dar încet-încet alunecam tot mai jos, iar picioarele tot mai mult ajungeau sub vagonul-remorcă. Eram cu capul în aer, cu fața în jos și vedeam cum sar din șine scânteii galbene și verzi. În timp ce eram târât așa, am simțit câteva lovituri puternice, ale vagonului din urmă, în spate. Am descleștat degetele de pe bara grătarului, numai după ce tramvaiul s-a oprit complet."

* Mary Polevoi i-ar fi declarat lui Portik (p.212), care a anchetat-o ca un adevărat profesionist cu experiență la

restaurantul Kiseleff: "Neștiind dacă m-a observat sau nu, când a sosit primul tramvai, numărul 13, l-am urmărit cu privirea, având de gând să nu urc dacă se urcă el. Astfel am văzut clar că, înainte de a se opri tramvaiul, micul grup de călători s-a pus în mișcare după ce a trecut în față la vagonul motor. El, fiind penultimul din grup și mai apropiat de tramvai decât oricare altul, am văzut clar cum l-a îmbrâncit cel din spatele drumului, continuându-și drumul în timp ce poetul dispăruse. L-am revăzut doar după ce s-a oprit tramvaiul și am ajuns acolo. Era căzut între vagoane."

* La spital, Mihai și Emma Beniuc apar ades, ea schimbându-și regulat – adevărată sinucidere etică – blănurile siberiene, rezultatul final al vigilenței fiind alungarea studenților care se acumulasă în zonă.

* Se putea și așa: Labiș n-a plecat cu tramvaiul după friptură, ci pentru că apăruse în viața lui RUSOAICA și aveau randevu.

* De verificat dacă într-adevăr epurarea studențimii înseamnă în represiunea neostalinistă din 1956-1958, peste 25 000 de exmatriculați sau arestați!

* Poetul și Partidul său evocat în poeme ermetice.

20-22 martie 1956: imprudentele autodemascări de la Conferința pe țară a tinerilor scriitori, cum că ar putea face inerției ceva

18-23 iunie 1956

Congresul Scriitorilor din R.P.R., LOVITURA 01, când Nicolae Labiș e demascat de însuși gauleiterul Uniunii, Mihai Beniuc, că ar contesta rolul conducător al Partidului în versuri lirice precum:

*Dacă cineva gigantic ar veni
Și mi-ar rosti: Eu îți dau viața toată*

*Neîncepută, necăpătată,
Dar să mi-o dai în seamă mie
S-o duc înspre visata zare purpurie
Pe drum neocolit, de netezime,
Pe drumul neștiut decât de mine...
Deci astfel de mi-ar spune
Eu aş simţi că tot ce-mi spune-i putred
Cu hotărâre i-aş răspunde: Nu cred!
În fond, e şi problema zilei de azi.*

I se impută "o anumită atmosferă de apăsare, de tristețe, lipsită de obiect, fără izvor precis" din lirismul său nefilologic, precum și "atitudini de negativism, abateri de la propria originalitate artistică prin asimilarea excesivă a unor poeți dintre cele două războaie".

* LOVITURA 02 vine însă, pe această dizgrație, de la chiar breasla amintitului gauleiter. Volumul de debut, *Primele iubiri*, este întâmpinat în *România Liberă* din 21 octombrie 1956 cu toată cruzimea intelectuală expertă posibilă.

George Mărgărit, de a cărui cultură nu se îndoiește nimeni, îl pocnește pe Labiș la modul tipic RO-intelectualicește,

Abia venit la București, eruditul ieșean e găzduit la Lucian Raicu și misiunea sa este a traduce la niveluri fine critica trogloditilor, spirite primare agresive: "ca portretist al constructorului vieții care i-a pus lira în mână, N. Labiș – vigurosul, înamoratul versului zgrunțuros – e un versificator", ceea ce n-ar stârni decât zâmbete dacă nu ar fi lovit aici lirismul însuși, anticipându-se că "întreținută prin frământări intime", poezia debutantului "va duce la repetare, la manieră de autopastișă", ceea ce era un îndemn teoretic de mare clasă la o poezie filologică infinită și nesupărătoare operativ, de aceea și transferându-se școala de scriitori la Universitate.

Precum extraordinara rezistență la foame și frig a deținutului politic a dus la ceaușism, așa experimentul cu Școala de Publiciști a fost generalizat tacit, recrutându-se scriitori de

profesie dintre filologi, autobiografia cerută de cadre reducându-se la un filologic curriculum vitae.

După acest reper cumplit, 21 octombrie 1956, nu mai există la români decât poezie de partid și poezie filologică.

Resturile de poezie lirică, dacă se mai nasc, sunt tolerate doar dacă formatul este filologic.

Extraordinarul volum liric *Octombrie, noiembrie, decembrie* al Anei Blandiana a trecut neobservat tocmai pentru că aparținea unei absolvente de filologie.

* Sensul jertfirii lui Labiș e limpede chiar și pentru Puii păsării cu clonț de rubin. Trudind penița, poeții nu vor umbla la marxism și în genere nu vor scrie pentru popor. (Pentru popor vor scrie cu sentimente maneliștii!). Dar partidul îi va recompensa pe scriitori cam egal: fie pentru poezie limbistică, fie pentru poezie lingvistică.

* Desigur, lui Labiș nu-i dă prin cap să se căpătuiască justificând Canalul, ca s-o ia spre Occident prin Poarta Brandenburg. El crede că poate mișca din interiorul sistemului ceva. În toamna lui înțelege că suntem mai sovietici decât Hriușciiov și ar vrea să se întoarcă acasă, la Mălini!

* Înțeleptirea lui Aurel Covaci, *Album Memorial*, 231:

"De fapt, e vorba despre un lucru cât se poate de obișnuit: lunecuș într-o stație de tramvai. Alunecare și cădere între cele două vagoane ale tramvaiului."

* În procesul -verbal: "Locul unde s-a produs accidentul a fost luminat cu becuri electrice, iar terenul a fost uscat".

* Nesomnul Mariei Polevoi: sinucidere cu somnifere în 20 iulie 1978. Să aduci un bărbat în stația de tramvai la sigur și să nu se vadă că vă cunoașteți și chiar vă pregătiți de un pahar de împăcare, ah! iată un profesionalism tehnic care anulează orice

ipoteză de inocență! Era cert agentă, dar mai mult ca sigur n-a știut CE i se va face poetului antisovietic.

* Sare din probabilități prezența, acolo și la momentul potrivit, a pianistului cu zigzagul: Schwartzman Isac-Grișa. E sau nu tot ăla care a dat cu Țumpi de zid, la bairam, când a luat Andrițoiu Premiul de Stat? Căci e un martor perfect: “Mergea pe zona de refugiu în zig-zaguri. Când am văzut cetățeanul mergând în acest fel m-am oprit pe loc deoarece vedeam clar cum intra în vagonul de tramvai și am văzut că, înainte ca vagonul să oprească, cetățeanul cum mergea în zig-zaguri s-a lovit de vagonul motor (...), după care a căzut între vagoane”.

* Bine, dar reacțiile nu sunt ale unui om beat! Firesc era să-și ia balerina în brațe, nu să se facă a nu o cunoaște, cum era n scenariu!

* Cine a făcut navetă grea, tăind Bucureștii pe din două, de la Măgurele la Voluntari, timp de două cincinale, știe cum procedează călătorii cu alcoolicii, îndeosebi femeile: îi scot din zigzag până se oprește tramvaiul!

Și Labiș a fost tras de palton, da, dar pentru a fi îmbrâncit mai bine. Probabil cu spatele spre tramvai.

* Mulțimea e imensă la Casa Scriitorilor, la funeraliile lui Nicolae Labiș. Toată Securitatea. 4-5 autobuze îl duc, fără puțință a fi urmate de studenți la Bellu, unde sunt, desigur răspândiți alți iubitori de poezie.

* Simptomatic pentru dizgrația în care căzuse, a se reciti panegiricul oficial a apărut doar în *Scânteia tineretului* și semnat doar de “Un grup de tineri scriitori”.

"Marga, sora lui de nouăsprezece ani, gingașă și frumoasă ca o Cosânzeană, a îngenuncheat lângă cruce. Vântul i-a împletit părul pe care-l avea lung până la genunchi împrejurul crucii de lemn ca o legătură între ea și fratele pe care l-a iubit enorm" (Stela, 295)

* La trei zile de la înmormântare, câțiva studenți merg la mormânt și sunt înconjurați de agenți!

* Cezar Ivănescu: De câte ori îmi amintesc cum l-au ucis pe Labiș, mă podidește groaznic plânsul... Precum aş revedea crucificarea lui Iisus, martiriul și batjocorirea lui Eminescu, ori cum "se sfătuiră, pe l-apus de soare ca să mi-l omoare pe cel moldovan..." (*Timpul asasinilor*, 17)

3. Versuri lirice și versuri filologice

Noi scriem doar pentru poeți poezie.
Nicolae Labiș

* Direcțiile lirice propuse de Labiș sunt lesne detectabile: Nichita Stănescu, Ioan Alexandru, Ion Gheorghe, Ileana Mălăncioiu, Ana Blandiana, Marin Sorescu, Adrian Păunescu.

Prin urmare, aproape totul, ceea ce nu înseamnă că a fost altceva aici decât o deschidere brutală a porții metalice, izbind-o cu botul tramvaiului.

* Postmodernismul târziu este tot o întoarcere la Nicolae Labiș: pentru a genera lirism comutând imaginea culinară "mănânc și plâng" în sintagma gastronomică "mănânc și râd" sau pentru a parazita un nemuritor poem scriind corect filologic, de exemplu, "mănânc pe apucate și plâng, /căprioara se gudură la picioarele mele de om sătul", cu ecou tocmai în "fără să am nici un fucking clue despre poezie", ceea ce ne ia orice curcubeu de pe cap.

* George Călinescu: "Domnule Mărgărit, dumneata ești de o inteligență periculoasă chiar și pentru mine!"

Așadar, filologul George Mărgărit (1923- 1961), care va fi lansat categoria estetică *pășunism*, a fost cât pe-acți să-l convingă pe marele iubitor de frumoase să nu mai compună una dintre capodoperele universale cu care se fudulește azi poezia noastră lirică, *Epitalamul*. Labiș, însă, l-a omagiat Rimbaud și atât! Nu a acceptat să nu mai scrie deloc, apucându-se de negoț, sau să producă doar poezie filologică, estetizantă, așa cum convenea Partidului și Matrioșkăi:

*Prieteni, toți care-mi simțiți sub vers
Fierbinte răsufare găfâită,
Zvârliți la molii pradă și la foc
Literatura semiisprăvită.
Și mai ales pe Nicolae Labiș!*

*Noi scriem doar pentru poeți poezie
Batem jaloane spre a construi
Marele meșter care o să vie.
De ce să pierdeți vremea străbătând
Aluviunea nesedimentată,
Când vă așteaptă-n tomuri, scăpărând,
Oceanele cu apă de agată.
Acesta-i poate, sincer dăruit,
Singurul sfat aprins, cu vâlvătaie
De îmbufnatul cufundat în el
Ori de chefliul Nicolae.
Palmele noastre. Tâmpla mea.*

Așa...

*Parcă-i sub tâmplă inima. Răsună.
Prietenii, după Dante vom pleca
Sub cercul strâmt al cercului cu lună.*

* Ceea ce este bine să tâlcuim așa: chiar înainte de a se lăși poezia filologică, estetizantă, acceptată de Partid și de Matrioșcă drept semn de destalinizare, se vedea pericolul ăsta:
Noi scriem doar pentru poeți poezie.

Ceea ce s-a împlinit astăzi, când 95 % din uitarea lui Labiș este uitare chiar a Poeziei: puii păsării cu clonț de rubin nu mai ciugulesc în țărână!

* Și nu e ușor să fii liric, chiar dacă ai sufletul curat și tânăr:

*Ce drept au alții să-mi privească
Grotele sufletului meu?*

* *Moartea inumană și egală scutește omenirea de artificii inumane* în sensul că tocmai prin această harnică moarte viața ne devine miraculoasă, are un mare preț, iar *Moartea căprioarei* nu este atunci un cântec de jale ecologică, ci tragedia Poeziei înseși în secolul păduros al drujbelor, când Ea și-a văzut confiscat

versul natural, nerestituindu-i-se decât versuri ieftine, artificiale, estetizante.

* Iarnă grea. O capitală de pinguini.

Poezia s-a înălțat sus, prea sus, cât mai sus, ca să se simtă bine Nesimțirea jos, bătând din aripile negre lunecând peste scuipați și mângă, chiar lângă șina rece a tramvaiului.

* Cumplita despărțire de natural: "vedem luna sferică, aridă, reală". Sau:

*Mă speria larva tramvaielor, vaerul
Înaltelor blocuri și aerul,
Mă gândeam oare cum
poți trăi într-atâta pucioasă și fum?*

Dacă totuși Nicolae Labiș se întorcea la Doi Meri, să devină un mare romancier, n-ar mai fi fost pedepsit cu moartea pentru că n-a acceptat să producă în locul rarelor versuri lirice, naturale, niște versuri filologice, pe algoritmi de tip Swarovski, ce le pot genera strălucire orbitoare la nesfârșit.

* Mă uit până departe, spre marele nimic circular din Câmpii și mă gândesc la o Constelație a Lucizilor:

*Dă-mi voie să plâng între florile inimii tale
Iertătoare să-mi mângâie pleoapele roșii răsuri
Bolovănită în piept mi-i durerea și crudă
Ca laptele-n ugerul oii pierdute-n păduri.*

*Dă-mi voie să tac. Voi pași de acum ca un vânt,
N-am să mai scutur boabe de rouă-albe mărgele
Duiioase, umane câmpii, n-am să vă tulbur
Și-am să calc doar pe florile negre-ale inimii mele.*

Nu pot vorbi în cetatea cu tramvaie a lui Bucur Ciobanul prietenului desțărănit despre dureri bolovănite *ca laptele-n*

ugerul oii pierdute-n păduri. Iar râsul este călăul lirismului. Mai ales bășcălia, miștoul vag, Nesimțirea în acțiune, capabilă însă a genera poezie filologică ceas de ceas, zi de zi și în proporții de masă.

Mă văd atunci cu Esenin, salutăm de departe vacile de pe firmele măcelarilor din Arbat și, de la luciu la luciu de sticlă pe noi înșine, ca de la lucid la lucid.

* Lucian Raicu: "Manuscrisele originare ale poeziilor sale, curate, preacurate, nu vădesc obsesia, nici plăcerea amară a desăvârșirii. Poate că știa că această absență se răzbună, se plătește mai devreme sau mai târziu. Și se ascundea din calea acestor scrupule, fie cheltuindu-se peste măsură în activitatea exterioară și în prelungite reuniuni bahice, fie fluturându-și mereu, prin fața ochilor, prea mari proiecte a căror înfăptuire n-ar lăsa răgaz cizelării minuțioase a versului." (1977, p. 8)

* De remarcat că acestui formator de imagine (Labiș = alcoolic dar păunescian) Tomozei îi mărește credibilitatea atribuindu-i votul lui Imré Portik ÎMPOTRIVA excluderii poetului *Primelor iubiri* din UTM pentru vină de viol decadent la gât, personal vorbind însă în *Moartea...* (p. 182) de mușcătura erotică la carotida colegei Doinei Ciurea de la Școala de Publiciști ca de "o tentativă de viol", cu mențiunea că "fapta lui a rămas și azi încețoșată".

* Iată de ce Noua capitală a lirismului în EuroDacia, Noul Ierusalim, va fi conurbația Giurgiu-Russe.

Căci Bucureștiul fără ozon, sufocat în propria-i circulație, este impropriu pentru literatură.

Apele îi sunt și vor rămâne statice. Iar Puii păsării cu clonț de rubin nu mai ciugulesc: sunt alimentați artificial, ca niște legume de seră.

* Da, spre Sud, spre Sud! Pentru că Nordul nu l-a vrut pe Labiș.

Dicționarul "Scriitori români" (Ed Științifică și Enciclopedică, 1978), coordonat de Mircea Zăciu, zice prin Mircea Tomuș că Labiș "moare într-un stupid accident de tramvai".

Desigur, se contestă și ce impuls s-a dat resurecției lirismului prin descoperirea interbelicilor sau a decadentilor, și înnoirea lirismului românesc: "el era, cu mijloacele sale specifice, unul între alții câțiva". Se evită chiar exegeza prin impunerea principiului metodologic că biografia de excepție nu asigură "valoarea excepțională a poeziei lui".

* De lângă lună fotografiat digital, București înseamnă două tramvaie: Casa Scânteii și, uriașa ei remorcă ucigașă, Casa Norodului.

O a treia, Biblioteca Națională, e prea mică, neimportantă, și nu se va urni niciodată, sau prea târziu, ceea ce tot una este.

* Timișoara. Timișoa-ra! Gloria Barna, ca Alexandră Andrieș (re-denumire la sugestia anti-glorie a Securității), întâlnindu-se cu intelectualul ieșean George Șerban, the main author of the *Proclamation*. Influențându-l, adică predându-i făclia labișiană.

În balconul Golanilor, Labiș ar fi cuvântat lângă Eminescu.

Dar numai tramvaiele, nu și sufletele bucureștene, își înving inerția.

* Nicolae Labiș aparține astăzi patrimoniului european și ziua în care acest meteor va străluci orbitor nu este departe.

Viața sa va fi valorificată ușor de un bun cineast, pentru că aproape că nu are nimic de inventat, iar publicul e receptiv atât la ideea de accident cât și la activitatea celei mai respectate instituții din România.

Moartea poetului Labiș e mai moarte decât a antimioriticului domn Lăzărescu.

* Hei, voi, bucureșteni și filologi!

Hai să ridicăm mitul labișian în locul mitului eminescian!
*Zise vaca, floreață zeitate coborâtoare parcă/ Din
nordice ținuturi africane.*

Nu, noi nu! au răspuns *albe mirese duse-n alai mecanizat.*

* Ori Noi, ori nesimțiii! Aceasta-i întrebarea! (Hamlet
așteptând tramvaiul.)

Deocamdată au câștigat filologii profesioniști ai lui George
Mărgărit.

Iată de ce mă oftic și plâng!

* Prozaicul. Asumarea procedeele tehnice. Curajul de a
nega pe Beniuc, pe Porumbacu, a căror valoare o măsoară cu
metrul și demonstrează astfel că este mai înalt, mai sus!

* Lupta cu Inerția este o luptă cu Nesimțirea.

* Dematerializarea. Puii păsării cu clonț de rubin ciugulind
urmele poetului Nicolae Labiș. Filajul raportând Casei Scânteii
că obiectivul i-a dispărut din vedere.

* Nu numai spre interbelici duce temelia Labiș, că doar nu
Barbu, Bacovia, Blaga și Arghezi erau toți *clasicii*. Mai era
nemuritor și un anume Eminescu: :

*N-am văzut în vin decât ceață tragică
Când am fost deplin despărțit de tine
Astăzi îmi închin suferința-mi magică
Stelei senine.*

*Tot ce-a fost ieri slobod să lúnece
Steaua mea pe cer astăzi s-a stins
Doamne, ce să cer tristului învins
Să nu se întunece?*

*Tremură lungi lacuri de taină și nuferi,
Iar mă ajungi printre perdelele ceților*

*Iar mă străpungi, iar te-au făcut să mai suferi
Fiii ereților...*

* Ci fiii ereților ignorară puii păsării cu clonț de rubin, având dânșii carne ca de pastă de hârtie: galbenă cu adâncuri osoase brune, de concentrate și de euri.

* Mă aflam față în față cu supermarketul roșu ca de rubin și mare ca un tramvai lățit când a căzut luna astronomică peste pământ întâiași dată.

Mă gândeam: sunt om și am drepturi.

Dreptul meu este să consum *toate* produsele de pe acest pătrat kilometru pătrat.

Eu îmi împing la fel tărăboanța vieții, își căuta ea din ochi, să-și descarce pachetele, mașina, ce se va dovedi tramvai cu laterală însângerată.

Și băltoaca mă oglindește atât de frumos.

* Iar anticarul pe colț, lângă Piața Moghioroș Bolșevicul, din cei doi metri cubi de cărți necitite, aproape pulbere, îmi dete un Labiș.

Așteptând tramvaiul, răsfoind această gratuitate.

Lirism, lirism, lirism, filologule!

Și deodată Nesimțirea parcă retrăgându-se-n Ghencea, între mormântul secretarului general Nicolae Ceaușescu și mormântul generalului nesecretar Pantiușa Bodnarenco, întinzându-se leneșă, uriașă baudelairian, pe spinare, ca o cățea pătată roz-negru și umed.

În jur, după atâta amar de ani, în sfârșit oamenii ca oameni, de-atât lirism.

Pomană de la Nicolae Labiș!

* Ciudatul joc de cuvinte "La morte de la biche", al unuia care-și considera numele de origine franceză.

* Nu, Nicolae Labiș nu e poet canonic, pentru că el nu și-a creat un maptex *unidimensional*, o mașinărie producătoare a

aceluiasi text fragmentat artificial precum cârnații, nici nu s-a privatizat în Uzinele De Metafore Nicolae Labiș.

* George Călinescu: "Întrucât îl privește pe N. Labiș, tânăr poet, pe care un accident nefericit l-a făcut să piară la 21 de ani, eu nici nu mă mai întreb ce ar fi devenit dacă trăia, pentru că îl consider un poet pe deplin exprimat, de la care au rămas câteva poeme încântătoare pe care istoria literaturii noastre nu le poate trece cu vederea." Sau: "el poate fi unul din răspunsurile la calomniile celor care susțin că sub regimul nostru cerul poeziei s-a întunecat". Sau încă: "timpul va da, probabil, acestui meteor o sclipire mai profundă.

* Vladimir Streinu: „Moartea oricui aburește toate oglinzile. Moartea unui poet tânăr întunecă însă posibilitatea lumii de a arăta și altfel. Nicolae Labiș a murit la douăzeci și unu de ani. El a licărit scurt între două nopți".

Această a doua noapte continuă.

* Și de ce rămâne Nicolae Labiș pe lista autorilor practic interziși?

Tot pentru *Doina* lui Eminescu, pentru *Trăiască Regele!* și pentru *Basarabia!*

* Este firesc să recunoști într-o poezie tânără cincizecistă pe Eminescu, pe Arghezi (și prin acesta pe Baudelaire), pe Ion Barbu, pe Blaga, pe Bacovia, pe labișianul Esenin, pe bețivanul Poe, pe adolescentul poet Rimbaud...

E însă mai puțin obișnuit să descoperi *prevestirea* poeziei viitoare.

* Cum zicea și Nichita:

*Nemișcat dansam, și-n mine
Ea-n același trup dansa,
Se sorbea în lungi dulbine
Ori în trâmbțe se-asvârlea:*

*Era rupere barbară
Dinăuntru în afară,
Izbucniri de fum și sori –
Și-n tenebrele cețoase
Cred că fața-mi lepădase
Linii, curbe și culori.*

* Cred că Nicolae Labiș nu se aștepta la o resurecție a lirismului, căci vârsta de aur s-a dus. Cum și vârsta de argint. Iar oamenii vârstei de bronz sunt niște copii proaste după roboți. Nu mai e loc pentru afecte. Era după război și refugiu mai rău decât pe timpul lui Esenin:

*Vedem luna sferică, aridă, reală,
Fără ochi și obraz*

Și fără beteală. (Vârsta de bronz)

* Ci numai amorul ne mai poate trezi stocitul fior liric:

*Câteodată totuși, în nopți cu nouri limpezi,
Când flăcări verzi pe sârmă înșiră ultimul tramvai,
La luna astronomică privim sfioși, alături
De fata caldă și cu păr bălai.*

Imaginea universitară *luna astronomică* chiar aduce tramvaiul să-și scuture scânteile într-un deșert selenar.

* Pentru unii critici, Labiș este greu de evaluat din cauza perturbației produse de accidentul biografic.

Pe lângă clasarea acestui mister al lichidării prin formula „moare în urma unui stupid accident de tramvai”, bine este să avertizezi că „absolut toate referirile încărcate de emoție la poezia celui atât de timpuriu răpus sunt o poveste frumoasă cu iz mioritic, o poveste în ritmul căreia glasul aprecierii critice tace”.

* Puii păsării cu clonț de rubin pot descoperi abia *acum* urmele poetului Nicolae Labiș deoarece anumite aspecte pre-

postmoderne ale proiectului său liric nu puteau fi înțelese înainte de a se merge de la simplu la complex, adică înainte de a se scrie și a se citi *Paradoxul român*, *Ușa interzisă*, *Omul recent*, *Despre îngeri*, *Băgău*, *De ce iubim femeile*, *Orbitor*, *Cruciada copiilor*.

* Totuși, filozofic vorbind, opinia nu este o *credință*! Dacă numai "îți dai cu părerea", atunci *nu crezi* că l-au azvârlit sub tramvai!

A! Reporterul Geo Bogza a descoperit că tatăl braconier a împușcat nu o căprioară ci un căprior.

Însă Asasinatul real, eficient, este ăla al zilelor noastre, zilele întunericii de după românism!

Gaura din drapelul revoluției, în loc să se acopere cu stema regală, a devorat restul Tricolorului.

Deși oricum rămâne *nenatural* dezinteresul scriitorimii pentru cazul Labiș, când? Când economia de piață a generat deja infrastructura de cafenele și bistrouri din care s-ar putea isca o mare poezie de limbă română în toată EuroDacia!

* Puii păsării de rubin ciugulesc cu pinguinii fructe de mare euroatlantice.

* Faptul că Ștefan cel Sfânt, nu Eminescu, a fost televotat la 2006, supremul Mare Român, poate destabiliza grav US și ASPRO, deoarece justifică plutocrației transferul aproape tuturor fondurilor bugetare ale statului dinspre Literatură spre Armată și Culte.

Sunt convins că – și din acest motiv – scriitorul Nicolae Labiș n-ar fi lăudat deloc pamfletul cărtărescian *Apus de mămăligă*, antivoievodal, și propun titlul [*Cel mai mare poet și cel mai mare român*] pentru primul din cele două fragmente lirice numite până acum [*Eminesci*].

BIBLIOGRAFIE

- Nicolae Labiș: "Moartea căprioarei", Ed Litera Internațional, 2004
Nicolae Labiș: "Pagini alese", Ed Regis, 2002
Nicolae Labiș: "Poezii", Ed Didactică și Pedagogică, 1997
Nicolae Labiș: "Opera poetică" 2 vol, Ed Cartier
Nicolae Labiș: "Dincolo de fruntariile poeziei: proză, dramaturgie", Ed Mușatinii, Suceava, 2005, editor N. Cârlan
Nicolae Labiș: "Doină întârziată" (versuri inedite, ediție îngrijită și prefătată de N. Cârlan), Ed Lidana, Suceava, 2005
Cârlan, Nicolae: "Un vis întrerupt – Nicolae Labiș (răsfoind manuscrisele poetului)" (în *Suceava*, anuarul Muzeului Județean, 1977, 1978, 1979-1980, 1981).
Cârlan, Nicolae: "Virtuți și virtualități poetice în manuscrisele lui Nicolae Labiș", 1998
Bitan, Stefan: "Labiș - albatrosul ucis", Ed Dacia, 1970
Bălu, Ion: "Nicolae Labiș", Ed Albatros, 1982
Coloșenco, Mircea: "Nicolae Labiș (1935-1956). Bibliografie", Editura Fundației Culturale LIBRA, 2005
Tomozei, Gheorghe: "Moartea unui poet", Ed Cartea Românească, 1972
Raicu, Lucian: "Nicolae Labiș", Ed Eminescu, 1997
Bădărău, George: "Nicolae Labiș : Viața și opera", Ed Timpul, Iași, 2001
Cârlan, Nicolae: "Nicolae Labiș. Album memorial", Secolul XX, București 1987,
Ivanescu, Cezar; Covaci, Stela: "Timpul asasinilor: documente și mărturii despre viața, moartea și transfigurarea lui Nicolae Labiș", Libra, 1997
Drăgușanul, Ion; Sutac, Ileana: "Un adaos de veșnicie la veșnicia poetului Nicolae Labiș", Ed Crai Nou, 2003
Imré Portik: "Hora morții. Consemnări despre prietenul meu Nicolae Labiș", Ed Oscar Print, 2005

De căutat două cărți anunțate:

Stela Covaci: "Nicolae Labiș in documentele de la Securitate", Ed Vinea 200?

Aurel, Covaci; Stela, Covaci: "Dosarul de Securitate", Ed Vremea, 200?

4. De la poetul Nicolae Labiș

A nins în Iași

Cât a nins în Iași de-aseară!
Statuiele au cușme mari,
E albă namila de gară,
Și fulgii tot se-nvârt,
Și are fire lungi de gheață
Milițianul în mustață.
E troienită și portița
Și streșinile-au înghețat
Iar fumu-și suie drept codița
Ca un motan înfuriat,
Cățelul mârâie și-njură
Și prinde câte-un fulg în gură.

Florile înălțimii

– Pentru ce mai sărutați
Cerul cu trufie?
Flori din vârful de Carpați,
Dați-mi-vă mie.
Nu-nfloreți atât de sus
Naltul pisc umplându-l.
Dacă-aici n-ar fi adus
O sămânță vântul.

– Vântu-aduce câte-un roi
De semințe-ntr-una,
Dar putem iubi doar noi
Cerul și furtuna
Ție vrei cu legământ
Să ne dăm supuse
Fii tu însăși acel vânt
Care-aici ne-aduse.

Am iubit...

Am iubit de când mă știu
Cerul verii străveziu,
Despletitele răchite,
Curcubeiele pe stânci
Ori pădurile adanci
Sub ger alb încremenite.
Mi-a fost drag pe bărăgane
Să văd fetele morgane
Ori pe crestele de munte
Joc de trăsnete rotunde,

Scurgerea cocorilor,
Pacea înălțimilor,
Semeția pinilor,
Plini de scama norilor.

Am iubit iubirea pură,
Floare roșie pe gură
Și în in inimă arsură,
În priviri zăpezi candido
Si-n piept voci necontenite.

M-a înfiorat ades
Tot ce gândurile țeș
Pe al firelor polei
Dansuri repezi, legănate,
De pe arcuri înstrunate,
Săgetarea de idei...

Toată-această măreție
Ne-a fost data din vecie...

[Trestie, trestie]

Trestie, trestie, pe cine ascunzi,
Vântul de seară pe cine-nfioară?
Horbota-ți neagră și multă-nfășoară
Umeri albi și rotunzi.

Valuri, voi valuri, cui i-ați șoptit
Șoapta adâncă, ascunsă și gravă?
Veți mai păstra oglindirea suavă
A chipului ei neclintit?

Arthur Rimbaud

Scuture-și pe bulevarde capitala românească
Galbeni tei și suie-și slăvii inegal, semeț contur,
Din vuirea mea de tramvaie și din ud pavaj să-ți crească
Evocarea mea frățească, încâlcit ștregar, Arthur!

Atât de straniu sună astăzi imnurile foamei tale,
Cât de nefirești soldații, galonații, verzi, "piu-piu"!
Dar în țara ta-și mai târâie poverile carnale
Haita care-ai blestemat-o, amețită de rachiu.

Plictisiți de băutură, răzvrătit numele tău îl
Pomădează flaști alcoolici în subsolul monoton,
Când din cartea ta răsare și înalță crunt ilăul
Cu severii ochi privindu-i ținta, gravul "Forgeron".

Dar poporul tău și lumea spulbera murdara crimă
De a-ți fi târâtă faima într-al vinurilor fum,
Nu absintul, nu bohema, numai patima sublimă,
Neastâmpărul tău tragic te-a-nviat aici, acum.

Coborât-ai de pe soclul statuilor funerare,
Ai pornit sub carul mare, fluierând un cântec viu.
Către tonți rânjește știrbă urma smulselor picioare,

O sfidare, de pe piatra pedestalului pustiu.

Drumurile țării mele stau în fața ta, șiraguri –
Amintirea ta colindă-le-n cadență, furtunos.
Când păși-vom împreună vor ieși în negre praguri
Toți fierarii, cu bezele fluturate din baros.

Uite-n zare asfințitul cu aprinsa lui văpaie,
Parcă-n zări batalioane dușmănoase s-au ucis.
Flame mari de foc și sânge parcă-n zări se încovoiaie
Ca în zilele de lupte și de chinuri din Paris.

Uite-mi inima și țara: de furtuni înnoitoare,
De-un balcanic neastâmpăr, zbuciumate-s inegal,
Poate-a visului tău roșu o frântură îți apare
Prin aceste-ntinse câmpuri, prin furnale de metal.

Să-ți privesc obrazul palid, sub vâltori de par rebele,
În sfârșit, de bucurie luminat, prea dornic îs –
Căci prea des, încins la glezne cu-ale timpului inele,
Ți-ai turnat nefericirea în cascadele de răs.

Scuture-și pe bulevarde capitala românească,
Galbeni tei și suie-și slăvii inegal, semeț contur.
Din vuirea de tramvaieșidin ud pavaj să-ți crească
Evocarea mea frățească, încâlcit ștregar, Arthur.

Albatrosul ucis

Când dintre pomi spre mare se răsucise vântul,
Și-n catifeaua umbrei nisipul amorțea,
L-a scos un val afară cu grijă așezându-l
Pe-un cimitir de scoici ce strălucea.

La marginea vieții clocotitoare-a mării
Stă nefiresc de țeapăn, trufaș, însă răpus.
Privește încă parcă talazurile zării

Cu gâtul galeș îndoit în sus.

Murdare și sărate-s aripile-i deschise,
Furtuna ce-l izbise îi cântă-un surd prohod,
Lucesc multicolore în juru-i scoici ucise
Al căror miez căldurile îl rod.

De valuri aruncate pe țărnul sec și tare
Muriră fără luptă sclipind acum bogat.
Le tulbură lumina lor albă, orbitoare,
Aripa lui cu mâl întunecat.

Deasupra țipă-n aer dansând în salturi bruște,
Sfidând nemărginirea, un tânăr pescăruș.
Războinicul furtunii zvârlit între moluște
Răsfrânge-n ochiu-i stins un nou urcuș.

Când se-ntețește briza aripa-i se-nfioară
Și, renviat o clipă de-un nevăzut îndemn,
Îți pare că zbura-va din nou, ultima oară,
Spre-un cimitir mai sobru și mai demn.

Tui

Stelei Pogorilovschi

Tuiul proaspătului vis
Înaintea ta închinu-l
O aromă mi-a trimis
Cimbrul verde ori pelinul.

Lemn sculptat pe vremuri vechi
În profiluri dulci de față
Și cu tălpile perechi
Din esența-n timp crăpată;

Melancolic și mășcat,
Râsul gurii subțirel

Cum căzut în lut roșcat
Fulg de aur ori cercel;

Globii ochilor fierbinți
S-au compus să te-ntărate
Irizându-și spre dorinți
Raze de-ocolișuri, câte.

Pe când sufletul târât
Noaptea vine să ți-l calce
Înecat în nu știu cât
Fum de arbori și în alge.

Moartea căprioarei

Seceta a ucis orice boare de vânt.
Soarele s-a topit și a curs pe pământ.
A rămas cerul fierbinte și gol.
Ciuturile scot din fântână nămol.
Peste păduri tot mai des focuri, focuri
Dansează sălbatice, satanice jocuri.

Mă iau după tata la deal printre târșuri,
Și brazii mă zgârie, răi și uscați.
Pornim amândoi vânătoarea de capre,
Vânătoarea foametei în munții Carpați.
Setea mă năruie. Fierbe pe piatră
Firul de apă prelinș din cișmea.
Tâmpla apasă pe umăr. Pășesc ca pe-o altă
Planetă, imensă, străină și grea.

Așteptăm într-un loc unde încă mai sună,
Din strunele undelor line, izvoarele.
Când va scăpăta soarele, când va licări luna,
Aici vor veni în șirag să se-adape
Una câte una căprioarele.

Spun tatii că mi-i sete și-mi face semn să tac.
Amețitoare apă, ce limpede te clatini!
Mă simt legat prin sete de vietatea care va muri
La ceas oprit de lege și de datini.

Cu foșnet veștejit răsuflă valea.
Ce-ngrozitoare înserare plutește-n univers!
Pe zare curge sânge și pieptul mi-i roșu, de parcă
Mâinile pline de sânge pe piept mi le-am șters.

Ca pe-un altar ard ferigi cu flăcări vineții,
Și stelele uimite clipiră printre ele.
Vai, cum aș vrea să nu mai vii, să nu mai vii,
Frumoasă jertfă a pădurii mele!

Ea s-arătă săltând și se opri
Privind în jur c-un fel de teamă,
Și nările-i subțiri înfiorară apa
Cu cercuri lunecoase de aramă.

Sticlea în ochii-i umezi ceva nelămurit,
Știam că va muri și c-o s-o doară.
Mi se părea că retrăiesc un mit
Cu fata prefăcută-n căprioară.
De sus, lumina palidă, lunară,
Cernea pe blana-i caldă flori stinse de cireș.
Vai, cum doream ca pentru-ntâia oară
Bătaia puștii tatii să dea greș!

Dar văile vuiră. Căzută în genunchi,
Își ridicase capul, îl clătină spre stele,
Îl prăvăli apoi, stârnind pe apă
Fugare roiuri negre de măgele.
O pasăre albastră zvâcnise dintre ramuri,
Și viața căprioarei spre zările târzii
Zburase lin, cu țipăt, ca păsările toamna
Când lasă cuiburi sure și pustii.

Împleticit m-am dus și i-am închis
Ochii umbroși, trist străjuți de coarne,
Și-am tresărit tăcut și alb când tata
Mi-a șuierat cu bucurie: - Avem carne!

Spun tatii că mi-i sete și-mi face semn să beau.
Amețitoare apă, ce-ntunecat te clatini!
Mă simt legat prin sete de vietatea care a murit
La ceas oprit de lege și de datini...
Dar legea ni-i deșartă și străină
Când viața-n noi cu greu se mai anină,
Iar datina și mila sunt deșarte,
Când soru-mea-i flămândă, bolnavă și pe moarte.

Pe-o nară pușca tatii scoate fum.
Vai fără vânt aleargă frunzarele duium!
Înalță tata foc înfricoșat.
Vai, cât de mult pădurea s-a schimbat!
Din ierburi prind în mâini fără să știi
Un clopoțel cu clinchet argintiu...
De pe frigare tata scoate-n unghii
Inima căprioarei și rărunchii.

Ce-i inimă? Mi-i foame! Vreau să trăiesc, și-aș vrea...
Tu, iartă-mă, fecioară - tu, căprioara mea!
Mi-i somn. Ce nalt îi focul! Și codrul, ce adânc!
Plâng. Ce gândește tata? Mănânc și plâng. Mănânc!

Baladă

I

Și vântul de toamnă și noapte și chinuri revine
Și mi-a mai murit o iubire, în suflet lăsând
Dureroase canale ce-odată fuseseră pline
De rădăcinile ei dizolvate acum în nimic și în vânt.

Toamna se-agită cu gleznelor vinete-n ploaie,
Trupul bătrân învelindu-și în zdrențe de foi,
Razele lămpii electrice-n vânt se îndoaie,
Dansează sinistru în pomi și-n oglinzi de noroi.

Amintirile zac ciuruite de-atâtea erori
În spitalele mele și nu vor să moară odată,
Le-năbuș în ritmuri, în crini, în idei și vapori,
Și ele-aiurează ciudat și se zbat și m-arată.

II

Cum vântul de toamnă și noaptea și chinuri încinge.
Lumea cu urlatul lui răgușit, uriaș,
Micșorând și măbind depărtările; cum sub meninge
Amintirile zac aiurând; cum dansează-n oraș
Razele lămpii electrice; cum se dezbină
Stuful subțirilor ploii între maluri de zid,
Mă gândesc la pescarii din delta cu voci în surdină,
La prietenii mei care-noată în frigul putrid
Și inima-ntr-înșii își mișcă-ngrozitele clape,
Și mă simt împreună cu dânșii în stuh și pe ape,
Sâmburii vii ai pustiului veșted de stuh și de ape,
Pe cer se-oglindește-ntunericul apei ce bate,
Întunericul pomilor negri ce aerul bat,
Întunericul vitelor care plutesc înecate,
Negrul acesta nenuanțat.

La rame, în lotci, liliicii alunecă-n șire,
Liliicii, ai nopții de toamnă, trec muți, cu foșniri,
Adulmecă, trec pe-ncurcatele apelor fire,
Adună pe creștet șuvițele ploii subțiri,
Șuvițele ploii le cad pe obraji lunecos,
Prelungindu-le barba pe piept și mai jos,
Mai jos, până-n undele negre ce-o prind cu ardoare,
Târându-le-o astfel în chinuitoare meandre spre mare.

Nu se aprinde-ntre dinți umezită țigară,

Liliecii, ai nopții de toamnă, visează o vară
Și-o noapte când zeci de priviri de țigări își descarcă
Chemările lor clipitoare, sclipiri de cobalt,
Când stelele tandre și mii se răsfrâng lângă barcă
Și încă mai multe pe cerul înalt.

Dar noaptea e neagră și-aproape-i furtuna și vântu-i,
Valurile înalte cutremură lotca trecându-i
Peste clonțu-i înalt și-ascuțit,
Pătrund peste gulerul asprei mantale, suit,
Și-n cârpitele cizmelor teci -
îmbrățișare perversă, tentacule reci.

Undeva, în colibe, așteaptă să-i scalde
Liniștea orelor calde,
Undeva, în colibe, copiii visează acum
Duhuri din deltă și verzi, submarine palate.
Nevestele stau la ferestre cu ochii în fum.
(Iar au să capete cearcăne, deci iar au să fie mustrate.)
Liliecii, ai nopții de toamnă, alunecă-n șire
Cătrăniți de-ntuneric mai bine ca plasele lor,
Adulmecă, trec pe-ncurcatele apelor fire,
Caută-n apa dușmană comori
Spre a-și plăti existența de-acum și postumă,
Micului lor univers
Pe care-l consumă și care-i consumă.

III

Ziua mai curge, dar rău încâlcită în stuh,
Nedefinită în timp, fără soare, secret.
Pâclele lungi se deșiră încet prin văzduh,
Căci cineva, enervant de încet,
Cherhanalei îi smulge din cap, mânios
Părul acesta lățos.

Umbrele celor dintâi care vin

Din ceață încep să se-nchege, pe rând,
Vin scârțâind, vin din destin,
Parcă prin vată de sticlă trecând.

Se-adună mereu și-și plătesc viețuirea;
Tezauru-n coșuri e viu și se zbate –
Aur și-argint sângerat de zvâcnirea
Crudelor bronhii căscate.

Apoi îl așteaptă pe ultimul, strânși în sobor,
Dar cel așteptat nu mai vine privirilor lor.
Rătăcit, poate caută-o cale acum, în zadar,
Poate-a pornit pe sub ape lăptoase de var
Spre lumea informă și goală și fără amar.

(Îmi amintesc de un imn triumfal auzit,
Toamnei târzii închinat acel imn auzit...)

În soborul tăcut și egal
S-a mișcat cineva dilatându-și priviri de metal.
Cerul de toamnă strângându-l într-însele peste măsură
Și cu gura-nnegrită de ură,
Sincopat de o tușă uscată,
Începe sub buzele sure să-njure deodată

Toamna cu toate minunile ei ucigașe,
Cu pâcla ce-n oameni o cerne și nici n-o observi,
Cu putreziciunea trufașă ce-n toamnă se-ngrașă,
Cu tot alcoolul pe care îl picură-n nervi.

Dar din plămâni, din gâttej, i-au țâșnit stropi de sânge-nchegat,
Și-njurătura ori blestemul ăsta scâncind s-a tăiat.

Atunci, rând pe rând, toți ceilalți din sobor
Începură să-njure-n multiplele limbi ale lor,
Pumni rămuroși se-ncleștau de văzduh scuturându-l,
Ca-ntr-un rit de revoltă teribil și vechi ca pământul,

Cor într-un zbor arzător ce-l mășor cu doar corul pe care
Plantele albe-l cântară țâșnite din soare,
Zbucium vital afirmându-și puterea și ura
În lupta cu moartea, ce-o pus-o în toată natura.

IV

Cel care această revoltă umană-ncepuse,
Dar și-o curmase pe roșii petale de tuse,
Buzele negre-și mișca și acum, ca și cum
Ar fi strigat cu ceilalți împreună și-acum,
Dar nici un cuvânt nu-i ieșea din gâtulejul surpat
Doar un suspin modulându-se, doar un oftat,
Neputincios, pregătindu-se parcă s-adoarmă
Acoperit de melodica larmă.

V

Vântul de toamnă și noaptea ce vine la mine,
Dragostea mea ce murise în suflet lăsând
Durerose canale ce-odată fuseseră pline
De rădăcinile ei dizolvate acum în nimic și în vânt,
Dansul luminii sinistru-n oglinzi de noroi,
Versul nescris, ori strivită în buze răsura,
Sunt numai tonuri țesute în masa acelu
Zbucium vital afirmându-și puterea și ura.
A zburat repede-o frunză prin razele geamului meu,
Am privit-o distrat, neluând-o în seamă nici eu,
Și m-am gândit la pescarii din deltă mereu
Noaptea întreagă de 9 spre 10 octombrie.

[Cel mai mare poet și cel mai mare român]

Aș vrea să adun în sufletul meu
Fiecare frunză veștedă, ce-o lasă, foșnind, creanga teiului,
ca o coroană

Pe piatra rece, sub umbra teiului tău sfânt,
Aș vrea să ard ca tămâia prinosului
Sub găvanele dureroase de bronz ale ochilor tăi.
Un grup de maici, în negru cu iz ușor de negură,
Au spus vorbe banale și s-au rugat o clipă pentru tine.
Dincolo de zidurile cimitirului, se zvârcolește o horă veselă,
Din care, la un mormânt, un popă cântă un prohod și-i
atât de trist...

Seninul înalt picură printre crengi
Ca umbră și lumină
Gâzele, înviorate de ultimele zile ale toamnei
Înalță pe florile roșii de deasupra ta –
Se îmbată ultima dată cu soare și parfum – înainte
De a pieri ucise de gerurile albe
Și nu știu că tu dormi sub florile roșii,
Și nu știu că-i toamnă și că vor muri.
Nisipul strălucește sub frunzele căzute –
Câți ani sunt de atunci, de când tot cad pe nisipul tău?
O clipă sau o veșnicie – tot una.
Spiritul tău dăinuie la fel deasupra ierburilor și frunzelor.
Ascultă veselia noastră tristă,
Aspiră fumul de lumânări și tămâie
Și privește trist zilele – deșănțate călugărițe negre...
De ce-i atât de puțină poezie pe mormântul tău cenușiu –
Pe mormântul poeziei tale,
Tu, cel mai mare poet și cel mai mare român?
E timpul să plec;
Iartă-mă, bătrâne prieten, că nu mi-am scos șapca în fața ta,
Dar fruntea mea n-a cunoscut șapcă –
Iartă-mă că nu mi-am făcut cruce

În fața ta, pentru tine,
Dar eu, nefericitul, nu cred în nimic.
Nu ți-am adus paos sfințit
Pentru că diseară am să-mi beau ultimele parale, pân' am
să cad –

Și-mi voi închipui că am băut cu tine!
Dar ia-mi sufletul meu nesfârșit, săracă cunună
Și încolăcește-l în jurul tău sau deasupra ta, cum vei crede,
Eu sunt ultimul poet și ultimul țăran,
Eu sunt ultimul om și ultimul poet
Care te cânt,
Sunt ultimul poet al țărănimii
Și-s ultimul poet ce te mai cântă.
Voi fugi, voi fugi, mi-i de ajuns –
Dacă mai stau o clipă aici mă năruie...

Cuprins

1. Un geniu obligat	3
2. Nicolae Labiș a fost tras de palton?	11
3. Versuri lirice și versuri filologice	32
4. De la poetul Nicolae Labiș	43
<i>A nins în Iași</i>	43
<i>Florile înălțimii</i>	43
<i>Am iubit...</i>	44
<i>[Trestie, trestie]</i>	45
<i>Arthur Rimbaud</i>	45
<i>Albatrosul ucis</i>	46
<i>Tui</i>	47
<i>Moartea căprioarei</i>	48
<i>Baladă</i>	50
<i>[Cel mai mare poet și cel mai mare român]</i>	55

Colecția *Flori de nuc*

EDAGO 2006